

1956-os emlékmű avatása Galvácson

2017. október 20-án avatták fel az „1956-os forradalom és szabadságharc vidéki emlékhelyét” Galvácson, az 1956-os Emlékbizottság által a forradalom és szabadságharc 60. évfordulója alkalmával kiírt pályázat támogatásával.

Az ünnepség napján, délelőtt a tavasszal felavatott 1956-os tanösvényen szerveztek túrát, sok általános iskolás gyermek és felnőtt részvételével. A Galvács fölötti Görög bércen tavasszal 1956-os emlékművet is avattak.

A műsorral kezdődött ünnepségen megjelenteket Slezsák József polgármester köszöntötte, majd Révész Máriusz kormánybiztos, Demeter Zoltán országgyűlési képviselő, dr. Hatvani Zoltán, dr. Hatvani Viktor a járási munkástanács elnökének fia tartott beszédet.

Az alábbiakban dr. Hatvani Zoltán beszédét közöljük.

Tisztelt Ünneplő Közönség, Kormánybiztos úr, Képviselő urak, Polgármester úr!

1957. július 29-én 9 órakor, Miskolcon, a Megyei Bíróság nagy tárgyalóterme előtt várakozunk, huszonöt, harminc. Az Edelenyi Járási Munkástanács hét vezetőjének tárgyalására jöttünk. Mindnyájunkat a következő napok eseményei és az azokat lezáró ítélethirdetés foglalkoztat. Az Észak-Magyarország április 18-i száma, a „*Nincs számukra könyörület*” című cikkében hazaárulással vádolta őket. Súlyos büntetésekre számíthattunk.

Feszült várakozásunkat lánccsörgés és csoszogva közeledő léptek zaja szakította meg. A börtön felőli folyosón megjelentek a tárgyalásra elővezetett rabok. Heten egymás után, bokáiknál közös láncra fűzve, mindegyikük mellett fegyőr. Kezük is bilincsből, de fejük büszkén felemelve, szemükkel hozzátartozóikat keresik. Ezek a láncra fűzött rabok voltak azok a forradalmárok, akik neveit erről a gránittábláról olvashatjuk. Megkezdődött az egy hónapig tartó tárgyalás.

Megjelennek előttem a tárgyalás fontosabb eseményei. Emlékezem az M. Tóth Imre ügyész által felsorolt vádakra. Emlékezem a meg-

hallgatott 95 tanú némelyikének vallomására, közöttük gyávákéra, bátrakéra egyaránt. Ki az állása, ki félelme miatt vállalta a hamis tanú szégyenletes szerepét. De voltak bátrak is, akik nem féltek a fenyegetéstől és nem vállalták a nyomozók által előre megírt vallomást. Az ügyész dr. Hatvani Viktorra, Tömöl Bélára és Boskó Károlyra halálbüntetés kiszabását indítványozta. Emlékezem az ítélethirdetés előtt átvirrasztott, átsírt éjszakák állandó kérdésére: halál lesz-e, vagy csak életfogytiglan?

Emlékezem Koharek József bíróra, aki kihirdette a szovjet és a Kádár diktatúra ítéletét. A vádlottak bátran, egymás iránt bajtársiasan viselkedtek, bűnösnek nem vallották magukat és tetteiket nem bánták meg. A kihirdetett súlyos ítéleteket méltósággal vették tudomásul.

Emlékezem a súlyos börtön évekre is. A kettészakított család életét élve, – mint annyi más család ezekben az években –, kint osztályidegenné bélyegezve, de mégis büszkén, odabent a férj, az édesapa rabláncon.

Most egy pillanatra, a múltból a jelenbe lépve, kérdezhetnék Önök, vagy bárki, aki megáll itt, az emlékfal előtt:

– Kik voltak Ők és mit tettek, amiért 1957-ben börtönbe zárták őket, 50 év múlva Edelényben, hatvan év múlva itt Galvácson és a falu feletti Görög bércen pedig az utódok emlékműveken örökítették meg neveiket?

– És ha sejtették volna, hogy dr. Hatvani Viktort, Tömöl Bélát és Boskó Károlyt életfogytiglani, dr. Kováts Lajost hét évi, Tóth Istvánt és Nagyfejeő Jánost tizenöt-tizenöt évi és dr. Borsovai Lengyel Gyulát hatévi börtönbüntetéssel sújtja a Kádár diktatúra népbírósága, vajon akkor is vállalták volna küldetésüket?

E kérdésekre a választ is emlékeimből idézem. Emlékezem a Vörös Hadsereg által hozott kommunista diktatúra 1945 és 1956. október 23. közötti éveinek, napjainak gyermekfejjel átélt retteneteseire, igazságtalanságaira. Emlékezem a hazug újságokra, a köztünk élő besúgókra, a deportálásokra, az internálásokra, a földműves emberek verjétkkel szerzett és művelt földjeinek, állatainak, szerszámainak kolhozosítására.

De emlékezem 1956. október 23-ra is, amikor a magyar nép fellázadt orosz és magyar elnyomói ellen. Először Budapesten, majd az ország nagy városaiban és néhány napon belül az ország legkisebb

falvában is kitört a forradalom. Ennek a harcnak ezer arca volt! Budapesten a forradalmárok Nagy Imre vezetésével kormányt alakítottak, a „pesti srácok”, munkások, egyetemisták fegyverrel és benzines palackokkal harcoltak az orosz tankok ellen. A fővárosban, Miskolcon és az ország több helységében az ÁVH-sokon és pártfunkcionáriusokon népitéletet hajtottak végre. De a forradalom ott volt a legkisebb faluban is. Ott volt minden lakásban, hol örömet és reményt keltve, hol rettegve a számonkéréstől. Ott volt minden iskolában például azzal is, hogy a ránk kényszerített orosz helyett a jövőben szabadon választhattunk idegen nyelvet. És ott volt az utcákon, ahol az idegenek is ismerősként mosolyogtak egymásra és a rossz lelkiismeretük miatt bujkáló rendőrök helyett önkéntes nemzetőrök járőrei vigyázták a rendet.

Emlékezem 1956. október 26-ra, amikor Edelény és Szendrő, Ormosbánya, Szögliget, Galvács és a járás valamennyi falvának népe tetteivel azt üzenete a helyi diktátoroknak, hogy nem tűrjük tovább! Szabad akarattal megválasztották elöljáróikat és megsemmisítették a gyűlölt hatalom jelképeit. Minden felé hullottak a vörös csillagok! Szendrőben a nép ledöntötte a szovjet emlékművet. Tizenkét boldog napot éltünk meg, mámorosan a szabadságtól. A szabad világ csodálattal tekintett erre a kis nemzetre, amelyik szembe szállt a világ második legnagyobb hadseregével.

Az Edelényi Járás falvai is megválasztották munkástanácsaikat. A galvácsi Munkástanács elnöke Orosz István tanító lett. A községek küldöttei Járási Munkástanácsot választottak, ahol Galvácsot Szabó Bálint képviselte.

És kik voltak ők, akik neveit ez az emlékmű is megőrökíti?

Dr. Hatvani Viktor 54 éves szendrői lakos, járási főjegyző és a Független Kisgazdapárt megyei főtitkára, ezért 1948-tól 1955-ig politikai menekült, majd fogoly, szabadulása után gépkezelő Ormosbányán. 1956-ban a szendrői községi, majd az edelényi Járási Munkástanács elnöke.

Tömöl Béla 40 éves edelényi lakos, kádármester a forradalom idején az edelényi Munkástanács elnöke és a Járási Munkástanács vezetőségének tagja.

Boskó Károly 38 éves edelényi lakos, ny. katonatiszt a járási nemzetőrség parancsnoka.

Dr. Kováts Lajos 34 éves, szendrői lakos, a szendrői Állami Erdőgazdaság jogásza, a Járási Munkástanács vezetőségének tagja.

Tóth István 22 éves edelényi lakos bányaraktáros, a Forradalmi Ifjúsági Szövetség szervezője. a Járási Munkástanács vezetőségének tagja.

Nagyfejeő János 54 éves edelényi lakos, volt csendőr tiszthelyettes az edelényi nemzetőrség parancsnoka

Dr. Borsovai Lengyel Gyula 50 éves edelényi ügyvéd, a Járási Munkástanács vezetőségének tagja, jogügyi tanácsadója.

Megválasztásuk után a következő fogadalmat tették: *„A Munkástanács a szabadság teljes kivívásáért harcoló népet minden erejével és tudásával, Istenbe vetett hitével szolgálni fogja. Célja a rend, a béke, a testvéri szeretet elmélyítése a Járás lakosai között.”*

Megtartották fogadalmukat! Ezért méltóak erre az emlékműre!

Tovább emlékezem! Eszembe jutnak a szabadságharc november 4-i elbukását követő megtorlás eseményei. Az orosz harckocsi alakulatok november 6-át követően végigdübörögtek a Bódva-völgyi falvakon is, nyomukban a visszatérő kommunistákkal. Elkeseredve és gyermekes dühünkben festettük az úttestre és út menti falakra a „Mars ki ruszki”-t. Budapest eleste után fegyveres harcnak itt már nem volt értelme.

Emlékezem 1957. március 5-re. Jöttek Kádár pribékjei és letartóztatták a Járási Munkástanács hét vezetőjét. A nyolcadikat, a szendrői L. Molnár Györgyöt már nem érték utol, a 24 éves fiatalember menekült hazájából, mint a többi 200 ezer magyar. Ki a megtorlás elől, ki a szabadabb, jobb élet reményében hagyta el hazáját.

Azokban a hónapokban az ország minden településén, Budapesttől a legkisebb faluig folytak a letartóztatások. Előjöttek bűvőhelyeikről a népharag elől elmenekült kommunisták és bosszúért lihegték. Az Edelényi Járás falvaiból több mint száz forradalmárt elhurcoltak, és a „Népbíróság”-ok közel száz esetben hoztak ítéletet. És ezek az ítéletek ugyanolyan súlyúak és kíméletlenségűek voltak, mint a fővárosiak. Az edelényi per első rendű vádlottjának másodfokú tárgyalásán például az a Vida Ferenc, aki Nagy Imre miniszterelnököt és társait halálra ítélte, azt mérlegelte, hogy nem kell-e az edelényi Járás Munkástanácsának elnökét is halálra ítélnie.

Arra a kérdésre, hogy vállalták volna-e küldetésüket akkor is, ha sejtik a reájuk váró büntetést, biztos választ nem adhatok. De szerintem, aki fegyvert fog a szabadságért, az nem gondol a halálra.

Most eszembe jut, ez előtt az emlékmű előtt állva a már említett, „*Nincs számukra könyörület.*” című újságcikk és annak is az a mondata, amit most idézek:

„*Azt sem érdemlik meg ezek az emberek, hogy nevüket leírjuk, de le kell írunk emlékeztetőül, tanulságként, hogy még unokáik is úgy beszéljenek róluk: a hazát akarták eladni, hazaárulók.*” Azokat a neveket, amelyeket e sorokkal Tóth Ferenc újságíró bemocskolt, ha élne, és itt állna előttünk, erről az emlékműről, a történelmi igazságtétel által fényesre csiszolva olvashatná. És ő előtte kérdezném most az itt álló unokáktól, dédunokáktól, szégyellik-e nagyapjukat, dédapjukat? És megkérdézném tőlük azt is, hogy szerintük kik voltak a hazaárulók? Azok-e akik az idegen hatalom, kiszolgálói voltak, vagy azok-e, akik hazájuk szabadságáért szembeszálltak ezzel a hatalommal?

1957-ben senki sem hitte volna, hogy a halállal vagy rabsággal sújtott forradalmárok tetteit és neveit, egy emberöltővel később emlékművek örökítik meg, az akkori győztesek neveit pedig történelmekönyvünk szégyenlapjaira írja az utókor. Hálát adok az Istennek, hogy megértem ezt és részese lehetek a példamutató életükre történő megemlékezésnek.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Hozzá tartozóként köszönetet mondok az 56-os Emlékbizottságnak, amiért ennek a Galvácson megépített emlékműnek a támogatásával is megerősítette azt a tényt, hogy az 56-os forradalomnak voltak hősei és áldozatai Budapesttől olyan távoli helységeken is, mint Edeleny, Szendrő és a Járás számos települése és az itteni hősök áldozatvállalása a Haza számára azonos értékű a fővárosi hősök áldozatvállalásával!

Köszönet illeti azokat is, akik fogadó készek voltak az Emlékbizottság kezdeményezésére és megépítették helyi és térségi büszkeségpontjainkat.

Ezért mondok köszönetet a hozzátartozók nevében Slezsák József polgármester úrnak, aki a forradalom járási vezetőinek és áldozatainak emlékére a **Galvácsi 56-os emlékhely** építését kezdeményezte, tervezte és építését irányította.

Köszönet illeti a „Bükk 900” Természetbarát Egyesület alapítóit, Albert Tamást és Hatvani Viktort is, akik szintén az 56-os Emlékbizottság támogatásával a Galvács feletti csodálatos kilátást nyújtó Görög bércen építettek emlékművet, amelyhez ma több száz fiatal túrázott az „56-os tanösvény”-en. Ők képviselik azt a nemzedéket, amelyeknek ezzel az emlékművel továbbadjuk történelmi örökségünket. Ha ezek az emlékművek nem épültek volna meg, a térség helyi történelmének egy nagyon fontos szakasza a végleges feledés homályába merült volna. A sport nyelvén szólva azt tennénk, amit váltó futásban az a futó tenne, aki a feléje nyújtott stafétabotot nem veszi át.

Az emlékmű eredetileg a Járási Munkástanács hét vezetőjének emlékhelyeként lett tervezve, azonban később egy ötlet nyomán úgy gondolta az építő, hogy felajánlja az emlékfalat a volt Edelényi Járás valamennyi 56-os áldozatára emlékezni kívánó önkormányzatnak, intézménynek, vagy hozzátartozónak emléktábla elhelyezésére.

E felajánlásra eddig elhelyezést nyert:

- a galvácsi Orosz István,
- a szendrőládi dr. Bodnár József;
- a volt finkei Slezsák Béla és Kocsis Mihály;
- a rudolftlepi Antal Zoltán, Balázs György, Demeter József, Fodor Sándor és Székely Sándor,
- valamint a térség forradalmi eseményeiben nagy szerepet játszó bányászok emlékére, a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezete által elhelyezett emléktábla.

Reméljük, példájukat követik mások is!

És befejezésül egy kérés az emlékműnek otthont adó galvácsiakhoz! Fogadjuk be ezt az emlékművet, legyünk büszkéek arra, hogy Galvácsra épült, mert amellet, hogy épített környezetünket szépíti, gazdagítja, településünket vonzóbbá teszi, küldetése is van az utánunk következő nemzedékek számára. De egy emlékpark alkalmas lehet arra is, hogy rohanásaink közben megpihenjünk padjain és el-

csendesedve, gondolkozzunk múltunk, jelenünk és jövőnk dolgai fe-
lől. Önök közül és közületek legifjabb galvácsiak sokan ezt majd a
ma ültetett, lombos hársfa árnyékában tehetik meg.

Kormánybiztos úr! Köszönetet mondok Önnek a hozzátartozók ne-
vében is elődeink méltatásáért és azért, amiért ideutazott, hogy jelen-
létével is hangsúlyozza ezen esemény jelentőségét. És köszönetet
mondok önöknek képviselő urak és valamennyi jelen lévő ünneplő-
nek, mert megtisztelő jelenlétükkel Önök itt és most avatták élő em-
léparkká ezt a helyet.

Köszönöm a figyelmüket!

Az emlékművet megáldotta Ferenc Károly római katolikus esperes
és Benke András református tiszteletes, majd az intézmények és a
hozzátartozók elhelyezték a megemlékezés virágait.

Az emlékmű

Dr. Hatvani Zoltán a beszédét tartja. Fotó: Mezővári Attila

*Révész Máriusz kormánybiztos ünnepi beszédét tartja.
Fotó: Mezővári Attila*

*Demeter Zoltán országgyűlési képviselő beszédét tartja.
Mellette Slezsák József polgármester. Fotó: Mezővári Attila*

A gyerekek regisztrálnak a túrára